

Boekbesprekingen

L. Adriaens, *Proces van een proces. De zaak Dirk D.W.*, Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen, 1980, 148 blz.

Waarom heeft de progressieve arts en psychiater-psychoanalyticus Dr. L. Adriaens, verbonden aan het Pieter Baan Centrum, de Psychiatrische Observatiekliniek van het Gevangeniswezen (P.O.K.) te Utrecht (Nederland), zich laten verleiden om Dirk nogmaals voor een breder publiek uit te kleden? In zijn verantwoording schrijft de auteur zelf: "Het sensibiliseren van een groter publiek voor de problematiek rondom menswaardig onderzoek en behandeling van misdadigers is een hoofddoel van dit werk" (p. 7).

Het boek is grotendeels een verdediging van de stelling van de auteur, die in het beruchte proces door de verdediging als deskundige werd opgeroepen. "Proces van een proces" is dan ook geen objektief verslag, maar een getuigenis en een apologie, want Luc Adriaens was partij in de zaak en dit om verschillende redenen.

Volgens hem is de betrokkene een zieke epileptische jongeman, die de bewuste feiten pleegde in een schemertoestand, en is er geen andere uitleg mogelijk. "Wetenschappelijk gezien lost de eindconclusie van een bezonnen epileptische schemertoestand alle raadsels op" (p. 81). De onomstootbare theorie overtuigt nochtans niet volledig en blijft vragen oproepen. Waarom kan het hier niet gaan om een overspannen jongen, die onbesuisd heeft gehandeld en alle etische en sociale regels heeft overtreden? Waarom valt het zo moeilijk te aanvaarden dat mensen en ook kinderen wreed zijn? Trapt Adriaens niet in de val dat iemand die een gruwelijke daad pleegt, ofwel als een abnormale wordt beschouwd, ofwel als een monster? Of minstens op het ogenblik van de feiten als ontoerekenbaar dient aanzien te worden? In plaats van zijn visie hardnekkig te verdedigen en als enige ware te propageren, had de auteur aan geloofwaardigheid gewonnen door vraagtekens te plaatsen bij de stellingen van de andere deskundigen of zienswijzen.

Het boekje komt nochtans als positief over, waar het in begrijpelijke taal kritiek spuit over de stemmingmakerij tijdens de assisenzaak, de sensatiezucht van het publiek, het juridische steekspel, de journalistieke en psychiatrische gevechten, de assisenrechtspraak en de gerechtelijke psychiatrie in het algemeen. Alleen daarom is het werk het lezen waard, doch het had veel aan slaagkracht gewonnen door zich niet toe te spitsen op deze ene zaak. Een uiteenzetting over assisenrechtspraak of rechtspraak in het algemeen en de gerechtelijke of forensische psychiatrie, doorspekt met lichtende voorbeelden uit verschillende gerechtszaken, had de nasmaak weggenomen van het azen op sensatie en op kommercieel sukses, en had meer respect betoond voor de persoon van Dirk.

Uiteindelijk vergeet de auteur, bij het belichten van de verschillende steekspelen naar het voorbeeld van Michel Foucault en zijn leerlingen in "Moi, Pierre Rivière, ayant égorgé ma mère, ma sœur et mon frère", één belangrijk steekspel, namelijk de uitbreiding van de wetenschap, die de psychiatrie heet te zijn, tot het terrein van vrouwe justitie. Dit is geen toeval, want ook hier is Luc Adriaens partij! De psychiaters – en de progressieve en moderne het vlugst – bestempelen maar al te graag elke misdadiger als een "zieke", om hem daarna een aangepaste behandeling te kunnen aanbieden. De zachte repressie of behandeling in plaats van de harde repressie of gevangenisstraf. Maar willen of moeten misdadigers altijd behandeld worden, zoals in de inleiding van het boek wordt vooropgesteld? Wordt de vraag naar therapie van de patiënten niet gebracht op het niveau van het aanbod van therapeuten?

De enorme problematiek van behandeling onder dwang wordt daarbij niet eens gesteld. Ook Adriaens stelt ze niet aan de orde. Als staaltje van progressiviteit vermeldt hij het volgende : "Alle zeven daders van vergelijkbare gezinstragedies werden wegens diverse ziekelijke afwijkingen ontslagen van rechtsvervolging of kwamen anderszins binnen de kortste tijd in een *aangepaste gedwongen behandelingssituatie* (p. 94; de cursivering is van mij). De ontmaskering van een zachte flik ? Dat niemand uit mijn kritiek afleidt dat hier een pleidooi wordt gehouden voor de harde repressie. Ik plaats enkel maar vraagtekens, zo onder meer bij de passage waar de psychiater "zeuren" of spieken bij een ondervraging of examen verklaart als "neurotisch bepaalde dwang" (p. 83). En natuurlijk is het een jurist die het psy-brilletje van Dr. Adriaens afrukt. De geneesheer maakt afwijkend gedrag tot een "ziekte", zoals de jurist maar al te graag "misdadigers" produceert. Medikaliseren of juridiseren heet dit in geleerde termen, en daar moeten we van af.

Het boek raakt dan ook geenszins het niveau van het hogergenoemde werk van Foucault. Geen fundamentele analyses over taal, feiten, misdaad, ziekte, sociale controle, waarheid, enz... De bibliografie (p. 149) liet dit ook niet vermoeden. En dit alles om een groter publiek te bereiken. Vele gemiste kansen dus.

Norbert Verbeke